

תחקיר בצלם אודות ההרוגים במבצע "עופרת יצוקה"

בתום תחקיר ממושך, מפרסם בצלם נתונים אודות הרוגים פלסטינים במהלך מבצע "עופרת יצוקה", שהתקיים ברצועת עזה בין ה-27.12.08 ל-18.1.09.

בצלם עשה כל שביכולתו בכדי לאמת נתונים אלה. תחקירני הארגון ברצועת עזה גבו עדויות מעדי ראייה, שוחחו עם קרובי משפחה של ההרוגים והצליבו את המידע עם תחקירים של ארגונים פלסטיניים ובינלאומיים לזכויות האדם, וכן עם מידע שפורסם באתרי האינטרנט של הזרועות הצבאיות של ארגונים פלסטיניים חמושים ושל המשטרה הפלסטינית ובבלוגים ופורומים של ארגונים שונים. בנוסף, נבדקו הודעות של דובר צה"ל, [תוצאות התחקירים](#) שערך הצבא בעקבות המבצע, כפי שהתפרסמו באמצעי התקשורת, ומידע שנכללו בדו"ח שפרסם משרד החוץ אודות המבצע. במסגרת התחקיר פנה בצלם לצבא בבקשה לקבל את הרשימה [שגיבש](#) במטרה להצליבה עם המידע שברשותו, אולם הצבא סירב להעבירה.

נוכח מספרם הרב של ההרוגים וכיוון שהצבא לא איפשר לנציגי בצלם להכנס לרצועת עזה כדי לגבות את עבודתם של תחקירני הארגון ברצועה, נותרו הרוגים שלגביהם לא הצליח בצלם לברר האם השתתפו בלחימה. התחקיר אודותיהם יימשך בשבועות הקרובים.

בצלם העביר את הרשימה להתייחסותו של דובר צה"ל ופתח בהליכים לפי חוק חופש המידע כדי לקבל את הרשימה השמית של הצבא.

נתונים (כל הנתונים מתייחסים לרצועת עזה, בתקופה שבין 27.12.08-18.1.09)

הרוגים פלסטינים

כוחות הביטחון הישראליים הרגו 1,387 פלסטינים לפי ההתפלגות הבאה:

 773

לא השתתפו בלחימה
 מהם נשים (מעל גיל 18 כולל) 107
 מהם קטינים וקטינות מתחת לגיל 18 320

330

השתתפו בלחימה
 מהם קטינים מתחת לגיל 18 19
 מהם נשים 0

248

36

שוטרים בתחנות משטרה
לבצלם לא ידוע אם השתתפו בלחימה
 מהם נשים 0
 מהם קטינים מתחת לגיל 18 6

1387

סה"כ

קטינים שנהרגו (לא השתתפו בלחימה):

גיל	כולל	בנים	בנות
עד גיל 5 (כולל)	60	33	27
עד גיל 10	119	68	51
עד גיל 16	290	195	95
עד גיל 17	320	221	99

התפלגות לפי מין (בגירים שלא השתתפו בלחימה):

גיל	כולל	גברים	נשים
18-29	176	141	35
30-39	74	55	19
40-49	90	69	21
מעל 50	113	81	32

הרוגים ישראלים

במהלך מבצע עופרת יצוקה הרגו פלסטינים 9 ישראלים.
3 מהם היו אזרחים, שנהרגו מפגיעת רקטות קסאם וגראד ו-6 היו אנשי כוחות הביטחון.
4 חיילים נוספים נהרגו בידי חיילים אחרים.

התקפות פלסטיניות על אזרחים ישראלים:

שלושה אזרחים ישראלים ואיש כוחות הביטחון נהרגו בהתקפות רקטות על דרום ישראל במהלך מבצע "עופרת יצוקה". ירי רקטות על אזרחים מתוך אזורים מיושבים מהווה הפרה של דיני הלחימה.

ראשית, הארגונים הפלסטיניים היוזרים רקטות ומרגמות מצהירים בגלוי על כוונתם לפגוע, בין היתר, באזרחים ישראלים. התקפות מכוונות נגד אזרחים חותרות תחת כל כללי המוסר והמשפט. הריגה מכוונת של אזרחים מוגדרת כהפרה חמורה של אמנת ג'נבה הרביעית וכפשע מלחמה שלא ניתן להצדיקו, יהיו הנסיבות אשר יהיו. יתרה מזאת, הרקטות והמרגמות הן נשק בלתי-חוקי, גם אם הן מכוונות נגד מטרות צבאיות, שכן מדובר בנשק בלתי מדויק שמטבעו מסכן את האזרחים הנוכחים באזורי השיגור והנחיתה שלו, בניגוד לדרישות היסוד של דיני הלחימה: ההבחנה והמידתיות.

בנוסף, בחלק ניכר מהמקרים יורים הפלסטינים מתוך אזורים שחיים בהם אזרחים. המשפט ההומניטארי הבינלאומי אוסר על התקפות מתוך בתי אזרחים או מאזורים הסמוכים להם ועל השימוש באזרחים כמגנים אנושיים. הארגונים הפלסטיניים הבוחרים לירות רקטות על יישובים בישראל מתוך אזור מיושב או סביבתו עוברים גם על איסור זה ומפגינים בכך לא רק כוונה לפגוע באזרחים ישראלים אלא גם אדישות לחיי אזרחים פלסטינים.

כל אלה הנוטלים חלק בתכנון וביצוע של פעולות אלה אחראים לביצוע הפרות חמורות של דיני הלחימה והם נושאים באחריות פלילית אישית על מעורבותם.

נתוני הצבא:

בהודעת דובר צה"ל נמסר כי "נאספו 1,166 שמות של הרוגים במהלך מבצע "עופרת יצוקה", מתוכם 709 מחבלים מארגון הטרור חמא"ס, מקצתם מארגוני טרור נוספים. בנוסף, ישנם שמות של 162 גברים בגילאי 50-16 שטרם נקבע סופית שיוכם. כמו כן, ידוע על 295 הרוגים בלתי מעורבים מתוכם 89 הרוגים מתחת לגילאי 16, ו-49 נשים".

מאחר שהצבא סרב להעביר לבצלם את הרשימות השמיות שברשותו, לא ניתן לבדוק את טענותיו בנוגע למספר הלוחמים ולזהותם.

נתוני בצלם סותרים את נתוני הצבא. לפי נתוני בצלם, נהרגו 252 קטינים מתחת לגיל 16 (בנים ובנות) שלא השתתפו בלחימה ומספר הנשים והנערות מעל גיל 16 שנהרגו עומד על 111. בצלם מחזיק בהעתקים של תעודות לידה ופטירה ובמסמכים נוספים לגבי רובם המכריע של הקטינים שנהרגו במבצע "עופרת יצוקה". כמו כן מצויות בידי הארגון תמונותיהם של 45 מהם, אותן קיבלו תחקירני הארגון ברצועה מהורי ההרוגים.

סיווג הרוגים הפלסטינים

סיווג רשימת הרוגים על פי השתתפות בלחימה מבוסס על גישה חדשה של הצלב האדום הבינלאומי, שגובשה לאחר מחקר שערכו מומחים במשפט ההומניטארי הבינלאומי במשך שש שנים. המחקר נועד לתת מענה לתופעה התרחבת והולכת בסכסוכים מזוינים בכל רחבי העולם,

של מעורבות קבועה של אזרחים בלחימה. במצב כזה, הצלב האדום ראה צורך להבהיר מי מאבד את ההגנה הניתנת לאזרחים, במטרה לחזק את ההגנה על אזרחים שאינם משתתפים בה ולכן אינם מהווים יעד לגיטימי להתקפה. בעקבות המחקר קבע הצלב האדום כי קיימות שתי קטגוריות של אנשים המאבדים את ההגנות המוקנות לאזרחים במהלך סכסוך מזוין בין מדינה לבין קבוצה מזוינת מאורגנת. בצלם הכליל את שתי הקטגוריות תחת הסיווג "השתתף בלחימה".

1. אדם הממלא "תפקיד לחימה מתמשך" (Continuous Combat Function) ייחשב כמטרה לגיטימית גם אם באותו הרגע הוא אינו לוקח חלק ישיר בלחימה. בקטגוריה זו ייכללו אנשים המעורבים בהכנה, בביצוע או בפיקוד על פעולות לחימה. אדם שגויס, אומן וצויד על ידי קבוצה חמושה במטרה להשתתף באופן ישיר ומתמשך בפעולות הלחימה, ייחשב לכה הממלא תפקיד לחימה מתמשך גם אם טרם ביצע ולו פעולה אחת. מאידך, אנשים הקשורים לקבוצות אלה מבלי שתפקידם יכלול קשר ישיר ללחימה ישמרו על מעמדם כאזרחים והם אינם יעד לגיטימי להתקפה. כך, מגייסים, תועמלנים ומממנים יכולים אמנם לתרום ללחימה אולם כל עוד הם עצמם לא עוסקים בה, אסור לתקוף אותם.
2. אדם שאינו ממלא "תפקיד לחימה מתמשך" הוא יעד לגיטימי להתקפה רק בעת שהוא נוטל חלק ישיר בלחימה (לדוגמא, בדרכו לשיגור רקטה, בזמן הפעולה ובדרך חזרה מן הפעולה).

העובדה שהאדם שנהרג השתייך לארגון פלסטיני כזה או אחר אינה מהווה, כשלעצמה, ראיה לכך שההרוג השתתף בלחימה וכי הוא איבד את ההגנות המגיעות לו כאזרח. רק אנשים שמילאו את אחד התפקידים העונים להגדרת "תפקיד לחימה מתמשך" ייחשבו ככאלה שהשתתפו בלחימה.

שוטרים פלסטינים

ב-27.12.08, ביומו הראשון של מבצע "עופרת יצוקה", הפציץ הצבא את מטה המשטרה הראשי בעיר עזה והרג 42 צוערים של המשטרה שעמדו באותה עת במסדר. באותו יום הפציצה ישראל גם כ-18 תחנות משטרה ברחבי הרצועה. בסך הכל הרג הצבא באותו יום 248 שוטרים בתחנות משטרה.

גורמים ישראלים רשמיים מסרו בראיונות לתקשורת ובהודעות מטעמם כי ההתקפות על השוטרים היו מוצדקות שכן השוטרים היו עתידים להשתתף בלחימה נגד ישראל. הם הוסיפו כי לתפיסתם כל מטרה השייכת לחמאס היא מטרה לגיטימית, בלי קשר לפעילותם של הנפגעים.

לבצלם ידוע כי רבים מהשוטרים היו גם חברים בזרועות הצבאיות של הארגונים הפלסטינים וייתכן שהיו עתידים לקחת חלק בלחימה מול ישראל. אולם, בהיעדר מידע מוסמך על שילובם של השוטרים בכוח הלחימה של חמאס, ובהתחשב בחזקה כי אנשים ייחשבו לאזרחים כל עוד לא הוכח אחרת, לא ניתן לדעת בצלם לקבוע כי כל השוטרים, באופן גורף, היו יעד לגיטימי להתקפה וכי המשטרה הפלסטינית בעזה, כמוסד, היא חלק מן הכוח הלוחם של חמאס שכל חבריה ממלאים תפקיד לחימה מתמשך.

מסיבות אלה החליט בצלם למנות את השוטרים הפלסטינים שנהרגו על-ידי ישראל במהלך מבצע "עופרת יצוקה" תחת קטגוריה נפרדת. אדם נכלל ברשימה זו אם נהרג במסגרת התקפה שכוונה כנגד שוטרים או תחנת משטרה. בהערה המצורפת צוין שיוכו הארגוני, אם זה ידוע לבצלם. אם מדובר בשוטר אשר נהרג במהלך לחימה, או בשוטר שנהרג כאשר לא השתתף בלחימה ולא במסגרת התקפה מכוונת על שוטרים, יצוין בהערות כי עבד כשוטר, ככל שעובדה זו ידועה לבצלם.

השתתפות בלחימה של קטינים

בין ההרוגים היו 19 קטינים בגילאים 16-18 שנטלו חלק ישיר בלחימה. המשפט ההומניטארי הבינלאומי אוסר על הצדדים הלוחמים לגייס ילדים מתחת לגיל 15 לכוחות הלוחמים ומחייב אותם לנקוט בכל האמצעים הדרושים על-מנת להבטיח שילדים מתחת לגיל זה לא ייטלו חלק

במעשי האיבה. יש לציין, כי עמדתם של ארגונים לזכויות האדם ברחבי העולם, ובכללם בצלם, היא שמן הראוי לאסור על השתתפותם של קטינים מתחת לגיל 18 בלחימה.

חשדות להפרות חוק

פרסום שמו של אדם ברשימות ההרוגים, ציון העובדה שהוא היה אזרח או קטלוגו כמי שלא השתתף בלחימה אינם מעידים בהכרח על הפרת חוק מצד ישראל או על חפותו של האדם שנהרג ואין בהם כדי להוביל למסקנה בעלת אופי משפטי או מוסרי.

אולם, כל התקפה צבאית חייבת לעמוד בכללים שנקבעו במשפט ההומניטארי הבינלאומי ובעיקר עליה לקיים את עקרונות ההבחנה והמידתיות. על פי עקרונות אלה, אסור לכוון התקפות על אזרחים ויש לעשות ככל שניתן כדי שהנזק הצפוי להיגרם לאזרחים כתוצאה מהתקפה על מטרות צבאיות לגיטימיות לא יעלה על היתרון הצבאי הצפוי מאותה התקפה. על פי דיני הלחימה, בכל מקרה של ספק אודות היותו של אדם לוחם או אזרח, יפעלו מתכנני ההתקפה כאילו מדובר באזרח. הפרה של עקרונות אלה היא עבירה שהחיילים המבצעים אותה ומפקדיהם עלולים לשאת בגינה באחריות פלילית אישית.

לפיכך, בכל המקרים בהם נהרגו אזרחים שלא השתתפו בלחימה מוטלת על כוחות הביטחון החובה לקיים חקירה עצמאית ואפקטיבית של נסיבות הריגתם על מנת לוודא שאנשיהם פעלו כדין.

כדי לקדם פתיחת חקירות ומתן דין וחשבון, בצלם מעביר את כל המידע הנמצא ברשותו לרשויות החקירה הרלבנטיות. בחודשים שלאחר מבצע "עופרת יצוקה" שלח בצלם עשרים פניות ליועץ המשפטי לממשלה ולפרקליט הצבאי הראשי בנוגע לאירועים שונים בהם התעורר חשד לחריגות מהחוק, ובכלל זה מקרים בהם נהרגו כתשעים פלסטינים שככל הידוע לבצלם לא השתתפו בלחימה, כמחציתם קטינים, ומקרים בהם חיילים עשו שימוש באזרחים כמגינים אנושיים. עד כה קיבל בצלם רק תשובה עניינית אחת, בה הודיעה לנו הפרקליטות על פתיחת חקירת מצ"ח בחשדות של שימוש באזרחים כמגינים אנושיים.

לרשימת המכתבים המלאה

[עוד על מאגר ההרוגים ואופן סיווגם](#)

הרוגים באלימות הפנים פלסטינית

בשבועות הקרובים יפרסם בצלם את רשימת הפלסטינים שנהרגו בידי פלסטינים בעזה במהלך המבצע.